

cum pro illo esset afferendum legale sacrificium, numquid devitatum est illud templum, quod ab eo vocatur spelunca latronum¹? Quo certe et boni intrabant et mali: nec bonis oberant mali; quoniam Dominus qui ait: « Sancti » estote, quia ego sanctus sum²; » ita inviolabiliter facit sanctos suos versari inter malos, ut custodiant eam quam accipiunt sanctitatem, quemadmodum ipse Dominus Jesus nulla contagione malignitatis in Judæorum gente pollutus est, neque cum illa prima sacramenta secundum perfectam humilitatis viam factus sub lege suscepit, neque cum postea Discipulis electis cum suo traditore usque ad extremum osculum vixit. Ejus enim exemplo, non solum non facientis mala, sed etiam non consentientis ulli malitiæ, inter paleam frumenta secunda sunt, quia neque talia faciunt, neque consentiunt facientibus; etiam si in eadem segete usque ad messem, in eadem area usque ad ventilationem, intra eadem retia usque ad separationem quæ in littore futura est, boni tolerant malos. Sed isti sunt vere cæci duces cæcorum, qui et in numero suorum tam multos malos vident, et viam pacis non vident; et ut se non ad sustinendam invicem propter unitatis vinculum, sed ad dividendum ab invicem propter schismatis sacrilegium sequantur homines, persuadent.

XXXVII. At enim dictum est per Prophetam regi Josaphat: « O rex Josaphat, si peccatorem tu adjovas, » aut eum quem Dominus odit tu diligis, propterea fuit » super te ira Domini³. » Quis enim nostrum dicit peccatorem adjuvandum, ad hoc utique in quo peccare vult; sicut ipse Achab quem adjuvabat Josaphat, eundo cum illo in prælium, cum ille Micheæ prophetæ veracia verba contemneret⁴? Et tamen nec sic obfuit innocentiae

¹ Matth. xxi, 13, et Luc. xix, 46. — ² Levit. xi, 49. — ³ 2 Paral. xix, 2. — ⁴ 3 Reg. xxi, 18.

regis Josaphat pessimum meritum regis Achab: quia illum Dominus ad se exclamantem a periculo bellico liberavit, illum autem sacrilegum contemptorem in manus hostium venire permisit. Et si quid Josaphat periculi expertus est, quod ei Propheta indicat ab ira Dei fuisse, non alieno meruerat peccato, sed suo; quia sicut ei dictum est, peccantem adjuvabat: sed apud Deum cætera ejus bona facta prævaluerunt. Sic enim dicitur ei: « Peccatorem adjuvisti, et ei contra Dominum amicus es, et » in hoc super te ira a facie Domini. Sermones Dei boni » in universis sunt tecum, quoniam abstulisti lucos de » terra, et parasti cor tuum ad requirendum Deum¹. » Qui autem versatur in Ecclesia Dei, ubi sunt et illi qui sua quærent, non quæ Jesu Christi: « Qui per invidiam » et contentionem Christum annuntiant, non caste: » et dicit: « Sive per occasionem, sive per veritatem Christus annuntietur; et in hoc gaudeo, sed et gaudebo²: » impollutus inter eos atque integer permanet, quia non eis ad sua quærenda consentit, cum hoc culpet atque reprehendat; nec eos ad peccandum, sed ad hoc adjuvat, unde Christus latius prædicetur, et ab his qui audiunt et faciunt per eos qui quod dicunt non faciunt, Christo credatur, in Christo speretur, Christus diligatur. Talibus enim præcipit idem Apostolus dicens: « Nolite con- » jungi cum infidelibus. Quæ enim participatio justitiæ » cum iniquitate? Quæ communicatio est luci ad tene- » bras? Quæ autem conventio Christi ad Belial? Aut quæ » pars fidei cum infidei? Qui autem consensus templo » Dei cum simulacris? Vos enim templum Dei vivi estis. » Dicit enim: Quia inhabitabo in eis et inambulabo, et » ero illorum Deus, et ipsi erunt mihi populus. Propter » quod exite de medio eorum, dicit Dominus, et immun-

¹ 2 Paral. xix, 2. — ² Ph. lip. i, 15-18.

» dum ne tetigeritis, et ego recipiam vos, et ero vobis in
 » patrem, et vos eritis mihi in filios et filias, dicit Do-
 » minus omnipotens¹. » Quæ verba isti carnaliter sen-
 tientes, per tot divisiones se ipsos minutatim in ipsa una
 Africa concidunt. Non enim intelligunt neminem con-
 jungi cum infidelibus, nisi qui facit peccata Paganorum,
 vel talia facientibus favet; nec quemquam fieri participem
 iniquitatis, nisi qui iniqua vel agit vel approbat. Quis
 autem communicat tenebris, nisi qui per tenebras con-
 sensionis suæ dimisso Christo sequitur Belial? Quis ponit
 cum infidelibus partem suam, nisi qui ejus infidelitatis
 fit particeps? Ita enim templum Dei esse desinit, nec se
 aliter simulacris adjungit. Qui autem sunt templum Dei
 vivi, et in medio nationis tortuosæ ac perversæ apparent
 sicut luminaria in mundo verbum vitæ habentes², nihil
 eos quod pro unitate tolerant inficit: nec angustantur,
 quia in illis habitat et deambulat Deus: et exeunt de
 medio malorum, atque separantur interim corde: ne
 forte cum id facere per seditionem schismatis volunt,
 prius a bonis spiritualiter, quam a malis corporaliter se-
 parentur.

XXXVIII. Quod ergo scriptum est Deum dixisse:
 « Eos qui me clarificant, clarificabo; et qui me spernit,
 » spernetur³: » ipsi maxime nolunt intueri. Quomodo
 enim clarificant Deum, qui dicunt per orbem terrarum
 impleri non posse ejus promissa, quæ promisit patribus
 nostris⁴, Abrahamæ, Isaac, et Jacob, quæ per Prophetas
 tanto ante prænuntians, exhibuit per Unicum suum, qui
 factus est ei ex semine David secundum carnem, ut in
 illo, id est, in semine Abrahamæ benedicerentur omnes
 gentes: qui dicunt ipsum Dei Filium frustra dixisse:

¹ 2 Cor. vi, 14-18, et Levit. xxvi, 12. — ² Philip. ii, 15, 16. — ³ 1 Reg.
 11, 30. — ⁴ Rom. 1, 2.

« Siuite utraque crescere usque ad messem¹: » quasi fal-
 sus fuerit, aut ipse sefellerit, cum sola zizania per mun-
 dum creverint; frumenta vero præter partem Donati, in
 toto terrarum orbe defecerint: quomodo ista sentientes
 glorificant Deum, cum scriptum sit: « In latitudine
 » gentis gloria regis, in diminutione autem populi contri-
 » tio principis²? » Aut quomodo non spernunt Deum,
 qui baptismum ejus in eis quorum causam non audierunt,
 et de quibus nullo modo judicare potuerunt, incredibili
 temeritate impietatis exsufflant, et sibi audent arrogare
 quod Dei est; a se damnatos in honoribus integris pro
 Donati pace recipiunt, et a se inauditos contra pacem
 Domini detestantur; baptismum in illis terrarum partibus
 per Apostolos traditum periisse contendunt, et per Fel-
 cianum apud Maximianistas traditum non periisse conce-
 dunt? Jam vero quomodo Catholici non clarificant
 Deum, qui promissa ejus nullis hominum sceleribus,
 quominus implerentur, impediri posse confidunt; qui
 sacramenta ejus ita debita veneratione prosequuntur, ut
 ea si etiam ab indignis tractata fuerint, illis sua perversi-
 tate damnatis, illa intemerata sanctitate permanere de-
 monstrant?

XXXIX. « Iterum, inquiunt, scriptum est: « Nolite
 » communicare operibus infructuosis tenebrarum, magis
 » autem redarguite³. » Quæ enim fiunt ab ipsis latenter,
 turpe est et dicere. » Jam ipsa verba quemadmodum in-
 telligenda sint diximus, quia non communicare est non
 consentire: quod propter Ecclesiæ disciplinam parum
 est, nisi etiam redarguantur, ut corrigi possint. Sed
 hæc salva pace facienda sunt, et quantum admittit
 officium conservandæ unitatis, ne simul eradicetur et
 triticum.

¹ Matth. xiii, 30. — ² Prov. xiv, 28. — ³ 1 phes. v, 11.

XL. « Iterum ad Timotheum idem Apostolus : « Ne, » inquit, communicaveris peccatis alienis, te ipsum castum custodi¹. » Docuit ex consequenti, quemadmodum quod prius dixit, intelligendum sit. Qui enim se ipsum castum servat, non communicat peccatis alienis. Si enim communicat, consentit : si consentit, corrumpitur : si corrumpitur, castum se non servat. Sed sane tandem aliquando evigilavit Parmenianus, et attendit quid diceret Tichonius, sed frustra : statim quippe amore sententiæ suæ contra veritatem oculos clausit. Ait enim : « Numquid, frater charissime, non polluunt alios aliena peccata, et hoc est facinorosis non communicare, licet cum ipsis convenias, eorum facta non facere ? » Et tamen non totum dixit. Parum est enim eorum facta non facere, nisi displiceant : parum est ut displiceant, nisi redarguantur. Aliud enim est non facere, aliud non communicare, id est, non consentire facientibus, aliud etiam redarguere. Cur ergo ubi videre cœperat, statim se avertit, et usque in finem noluit pervenire, et vix trientem de toto posuit ? An sicut de populo fecerunt, et sententiam veritatis præcidendam putavit ? Nos dicimus, quod qui non facit malum, nec facienti consentit, et facientem arguit, firmus atque integer inter iniquos tanquam frumentum inter paleas conversatur. Ille autem tantummodo ait : « Eorum facta non facere. » Et tertiam tamen de tota sententia particulam quemadmodum refellat videamus.

XLI. « Quod contra legem esse divinam, inquit, nullus qui legem veneratur, ignorat. » Adhuc ista verba communiter dici possunt. Potest enim et alius dicere : « Quod secundum legem esse divinam, nullus qui legem veneratur ignorat. » Sed opus est probare, non dicere.

¹ 1 Tim. v, 22.

Attendamus ergo quemadmodum probet. « Quid enim prodest, inquit, innocentiam custodisse, si cum reis mixtus est et obnoxiiis ? » Sane si ita est, innocentiam custodisse non prodest¹, sed innocentia custodita non est. Mixtus enim reis et obnoxiiis, nisi per conscientiae maculatam consensionem, nullus recte dici potest. Qui vero implet quod scriptum est : « Justo nihil placet ini- » quum² : » ubilibet cum versari quælibet necessitas cogat, misceri iniquitatibus non potest. « Vel quomodo, inquit, incorruptus poteris permanere, si corruptis sociaris ? » Ita plane si sociatur, id est, si mali aliquid cum eis committit, aut committentibus favet : si autem neutrum facit, nullo modo sociatur. Porro si addat tertium, ut non sit in vindicando piger, sed vel corripiat justus in misericordia et arguat, vel etiam, si eam personam gerit, et ratio conservandæ pacis admittit, coram omnibus peccantes arguat, ut cæteri timeant ; removeat etiam vel ab aliquo gradu honoris, vel ab ipsa communione sacramentorum, et hæc omnia cum dilectione corrigendi, non cum odio persequendi³, plenissimum officium, non solum castissimæ innocentiae, sed etiam diligentissimæ severitatis implevit. Ubi autem cætera impediuntur, illa duo semper retenta incorruptum castumque custodiunt, ut nec faciat malum, nec approbet factum.

XLII. Sed tamen videamus unde iste doceat quod affirmat : « Cum scriptum sit, inquit, Modicum fermentum totam massam corrumpit. » Dixit hoc Parmenianus, atque abiit : nec ei nunc ostendi potest, in parte Donati, non solum modicum fermenti, sed multum veneni ex illis ovis aspidum ruptis, et prævalidis jam serpentibus pro Primiano damnatis, et ad Primianum ite-

¹ Forte non innocentiam custodisse non prodest. — ² Prov. xii, 21, juxta lxx. — ³ Supple, faciat.

rum revocatis. Sed correcti sunt, inquit, Deo gratias. Si verum est, non invidio, atque utinam id perfecte fiat. Si enim a Maximianistis redire ad partem Donati, nonnullus correctionis est gradus: quanto verior perfectiorque correctio est, ab ipsa parte Donati ad unitatem catholicam remeare? Et Tichonius quidem multa dixit, quæ illis temporibus, et sicut interior noverat, quam non modico, sed multo fermento, totam suam massam nollent fateri corruptam, qui totum orbem terrarum peccatis Afrorum fermentatum esse criminarentur. Sed ego istos miror, si adhuc eis placet hæc Apostolica verba sic intelligere, ita eos Optatum Gildonianum velle defendere, ut nec modicum fermenti cum fuisse concedant, Quod si vel hoc concedunt, quam magnam putant esse massam suam, ut non potuerit tota corrumpi? aut si in eis solis tota corrupta est, quibus placet Optatus; experti discant intelligere quod legunt, quia inest tota massa ad quos pertinet quod dicitur totum, sive bonum, sive malum: ad eos pertinet qui consentiunt; ad eos autem qui non consentiunt, omnino non pertinet: et ideo disciplina ecclesiastica corrigendum est, ne ad multos persuadendo perveniat: quod ubi fieri permittit ratio pacis, et non fit, ipsa negligentia culpam trahit, et in periculo consentiendi est per desidiam corrigendi.

XLIII. Ex qua regula et illud intelligendum est, quod consequenter opponit, dicens esse scriptum: « Sit vobis » legitimum æternum in progenies vestras, dividere in » medio sanctorum et irreligiosorum, et in medio mundorum et immundorum¹. » Tanto enim quisque melius hoc facit, quanto magis in Ecclesia proficit. Cum enim crevisset herba, et fructum fecisset, tunc apparuerunt ziza-

¹ Levit. x, 9.

nia. Et quamvis inter utrumque jam servi patrisfamilias cognitione dividerent atque distinguerent; jubentur tamen ea sinere crescere, et hoc usque ad messem, Sed hæc hactenus: ea enim quæ restant, aliquanto diligentius ab alio exordio considerata atque tractanda sunt.